

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

СПУСКАНЮК АРТЕМ ЮРІЙОВИЧ

УДК: 343.14:343.351

**ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ,
ПОВ'ЯЗАНІ З ПРОВЕДЕННЯМ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Татаров Олег Юрійович,

адвокатське об'єднання «Татаров Фаринник Головка»,
керуючий партнер

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Власова Ганна Петрівна,

ПВНЗ «Європейський університет»,

завідувач кафедри кримінального права, процесу і криміналістики

кандидат юридичних наук

Шевчишен Артем Вікторович

Національна поліція України,

заступник начальника відділу розслідування службових

злочинів управління розслідування корупційних злочинів

Головного слідчого управління

Захист відбудеться 18 січня 2019 р. о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою:
03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх
справ за адресою: 03035, Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий 14 грудня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д. О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Запорукою розбудови сучасної держави є наявність стійкої та дієвої антикорупційної політики в системі органів державної влади, яка спрямована на мінімізацію корупційних проявів. Основною метою побудови сучасної розвинутої держави є протидія корупційним проявам, які негативно впливають на формування її економічного достатку та іміджу на міжнародній арені. Одним із негативних і «наймасштабніших» проявів корупції є сфера державних закупівель, адже корупція в секторі державних закупівель виводить в тінь сотні мільйонів державних коштів, спрямованих до досягнення економічних, соціальних, культурних цілей; руйнує систему державних витрат, внаслідок чого створюється величезний дисбаланс у державному бюджеті, що покривається навантаженням фіскальної політики органів виконавчої влади; ставить Україну у незручне міжнародне становище; значно шкодить залученню до України іноземних інвестицій, що негативно впливає на економічне підґрунтя нашої держави.

Загалом щороку орієнтовні втрати від неефективних закупівель становлять 55 млрд грн, половина – від безпосередньої корупції, інша – через штучне зниження рівня конкуренції¹.

Наявність такої ситуації зумовлює необхідність своєчасного реагування правоохоронних органів на виявлення та розслідування злочинів у цій сфері. Так, згідно з даними Генеральної прокуратури України за 9 міс. 2018 р., органами досудового розслідування до ЄРДР внесено відомості щодо 503 кримінальних правопорушень, вчинених у сфері державних закупівель (особливо тяжких – 16, тяжких – 123, середньої тяжкості – 86), з них по 271 кримінальному правопорушенню вручено повідомлення про підозру, 282 обвинувальні акти направлено до суду та 28 проваджень закрито. Встановлена сума матеріальних збитків становить 8379,31 тис. грн, з них 2520,01 тис. грн відшкодовано та на 1805,42 тис. грн накладено арешт на майно², відповідно лише 30,1 %, відшкодовано державі від загальної суми завданих збитків по виявлених і розслідуваних злочинах у сфері державних закупівель.

Наведене вказує на необхідність нових пошуків збирання та закріплення доказів органом досудового розслідування, прокурором у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у сфері державних закупівель, і здійснення заходів щодо відшкодування збитків, завданих державі.

За цих умов, особливої уваги заслуговує дослідження питань доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Дослідження ґрунтується на наукових доробках Ю. І. Азарова, Ю. П. Аленіна, О. В. Баганця, А. Б. Балоня, В. С. Білоус, В. М. Важинського, В. І. Василичука, Г. П. Власової, В. І. Галагана, А. Я. Дубинського, А. В. Іщенка,

¹ Як витратити бюджетні кошти прозоро? Чиновники вчили чиновників. *Державні та комерційні закупівлі України*. URL: <https://www.dzo.com.ua>.

² Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності (січень-грудень 2017 р.): Форма № 5 (місячна), затверджена наказом ГПУ від 23 жовтня 2012 р. № 102.

О. В. Капліної, Н. І. Клименко, С. С. Кулик, В. М. Ліщенко, Є. Д. Лук'янчикова, В. Т. Маляренка, Т. В. Мельничук, Г. В. Мудрецької, В. Т. Нора, Д. П. Письменного, М. А. Погорецького, Д. О. Савицького, Л. П. Скалозуба, Ю. В. Скосирської, С. М. Стахівського, Р. Л. Степанюк, О. Ю. Татарова, В. М. Тertiшника, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, А. В. Шевчишена, О. Г. Шило, О. О. Юхна, О. Г. Яновської та інших вчених.

У дисертаційних дослідженнях окремі питання виявлення та розслідування злочинів, вчинених у сфері державних закупівель, досліджували такі науковці та практики, як В. В. Дарага, В. В. Коряк, А. М. Меденцев, С. В. Нагачевський, В. Р. Сливенко та ін. Проте, комплексної розробки проблем доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, зокрема, обставин, які підлягають доказуванню, а також особливостей збирання доказів та їх використання не здійснювалось, що відповідно актуалізує необхідність їх науково-теоретичного аналізу та свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, що й зумовило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011), Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні (Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008), Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України 20 травня 2015 р. № 276/2015), Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України 7 вересня 2011 р. № 942, та Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 17 від 25 жовтня 2016 р.). Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дослідження є розробка та обґрунтування положень теоретичного і практичного характеру, що розкривають правову сутність доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, а також вироблення науково-обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення їх правової регламентації і практики застосування.

Мета дисертаційного дослідження зумовила постановку й необхідність вирішення наступних *задач*:

- дослідити стан наукової розробленості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель;
- визначити поняття та розкрити зміст доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель;

- розкрити основні обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель;

- встановити додаткові обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель;

- визначити підстави та розкрити процесуальний порядок внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель;

- виокремити особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій як засобів збирання доказів про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, а також застосування інших засобів збирання доказів у цих провадженнях;

- надати пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, які регламентують особливості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Об'єкт дослідження – правові відносини, що виникають в процесі доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Предмет дослідження – доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять положення теорії пізнання і загальної теорії кримінального процесу. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою *діалектичного* методу як загального методу наукового пізнання розглянуто всі питання теми в динаміці, виявлено їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розкрито стан наукової розробленості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель (підрозділ 1.1). Метод *системного аналізу*, а також *системно-структурний* і *формально-логічний* методи дали можливість проаналізувати поняття та зміст доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель (підрозділ 1.2). *Формально-юридичний* метод дав змогу розкрити питання збирання доказів та їх використання у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель (розділи 1, 2, 3). Метод *порівняльного правознавства* покладено в основу аналізу й співставлення законодавства України та кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн (розділ 3). За допомогою *соціологічного* методу (анкетування) з'ясовано позиції та думки слідчих, детективів, прокурорів щодо практичних проблем доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель (розділи 2, 3), а *статистичний* метод дав змогу узагальнити їх, використовуючи результати вивчення матеріалів судової практики та кримінальних проваджень (розділи 2, 3).

Емпіричну базу дослідження, що забезпечує обґрунтованість і достовірність викладених у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, склали дані офіційної статистики (звіти та узагальнення Верховного Суду України, Європейського суду з прав людини, Генеральної прокуратури України,

Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), Національної поліції України (далі – НП України) за період з 2015 р. по 9 міс. 2018 р., зведені дані анкетування 54 детективів НАБУ, 84 прокурорів антикорупційної прокуратури та територіальних органів Генеральної прокуратури України, 71 слідчого органів досудового розслідування м. Києва, Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Херсонської областей. Використано власний досвід роботи на посаді слідчого у підрозділах органів НП України (Міністерства внутрішніх справ України) та детектива НАБУ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автором розроблено систему теоретичних висновків і практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення процесуальної регламентації та реалізацію доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. Новизну дисертаційного дослідження відображають такі наукові положення:

вперше:

- визначено послідовність дій слідчого, детектива, прокурора під час досудового розслідування злочинів у сфері державних закупівель, яка повинна складатися з таких етапів: збір орієнтуючої інформації про вчинення кримінального правопорушення; закріплення доказів; проведення експертиз, встановлення додаткових обставин злочину;

- розроблено методику проведення моніторингу банківських рахунків як засобу збирання доказів під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель із визначенням таких послідовних дій: підготовчі (встановлення банківської установи, через яку здійснюється рух коштів, визначення можливих ризиків розголошення відомостей про отримання правоохоронним органом відомостей щодо руху коштів по конкретному рахунку); організаційно-тактичні (отримання процесуального рішення про проведення; надання ухвали слідчого судді керівнику банківської установи та повідомлення учасників проведення такої НСРД про відповідальність за розголошення відомостей, які стали їм відомі; безпосередня участь в онлайн режимі ініціатора при її проведенні); додаткові (надання запиту в порядку міжнародного співробітництва; накладення арешту);

- визначено порядок використання у доказуванні відомостей, що містяться в електронних інформаційних системах, який полягає у прийнятті процесуального рішення; виявлення та встановлення інформації про проведення державних закупівель; фіксації відомостей про державні закупівлі та суб'єктів, які брали в них участь;

удосконалено:

- поняття доказування стороною обвинувачення у кримінальному провадженні щодо вчинення протиправного діяння, яке пов'язане з проведенням державних закупівель, під яким розуміється процесуальна діяльність органу досудового розслідування, прокурора щодо встановлення обставин, які підлягають доказуванню у даному кримінальному провадженні шляхом

швидкого, повного збирання, перевірки та оцінки доказів під час проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та інших засобів;

- положення щодо порядку проведення огляду документів і дослідження предметів, документів по процедурі проведення державних закупівель за участю спеціаліста, експерта: визначення вимог, яким повинен відповідати спеціаліст, експерт при огляді предметів, документів (наявність знань, навичок); прийняття рішення про залучення; процесуальне оформлення огляду та додатків до нього (за необхідності проведення відеофіксації такого огляду); допит особи, яка залучалася до огляду;

- розкрито порядок залучення спеціаліста та використання у доказуванні результатів аудиторської перевірки, проведеної у кримінальних провадженнях про злочини у сфері державних закупівель: залучення представника аудиторської служби як спеціаліста для проведення перевірок документації фінансово-господарської діяльності; оформлення результатів перевірки;

- наукові ідеї щодо фіксації та вилучення інформації з комп'ютерних мереж, систем про проведення процедур з державних закупівель під час обшуку, огляду із залученням спеціаліста: прийняття рішення про залучення спеціаліста; прийняття рішення про проведення обшуку, огляду; проведення вилучення цифрової інформації на електронний носій інформації із залученням спеціаліста; оформлення результатів вилучення;

дістала подальший розвиток:

- класифікація приводів до початку досудового розслідування злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, залежно від джерела надходження інформації про обставини, що можуть свідчити про вчинення такого злочину;

- класифікація обставин, які впливають на ступінь тяжкості у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель: повторність, за попередньою змовою, спричинило тяжкі наслідки, організованою групою тощо;

- класифікація обставин, які пом'якшують покарання у кримінальних провадженнях, пов'язаних з проведенням державних закупівель, і підлягають доказуванню: закріплені законом про кримінальну відповідальність (характерні для всіх злочинів й злочинів у сфері державних закупівель); обставини, які, на переконання сторони обвинувачення, пом'якшують покарання;

- аргументація внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо закріплення процесуальної форми запиту та умови його надання (ст. 93-1), вилучення комп'ютерної техніки (ст. 234), використання у доказуванні висновку спеціаліста, складеного під час огляду, та дослідження матеріалів провадження (ст. 237), надання права стороні обвинувачення робити копії протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них (ст. 254), про порядок припинення банківською установою фінансової операції при проведенні моніторингу банківських рахунків (ст. 269-1).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Всі викладені у роботі положення та висновки виконані автором особисто. Ідеї, положення чи гіпотези інших авторів використані лише для

підкріплення позиції здобувача або відповідної наукової полеміки і мають відповідні посилання. У методичних рекомендаціях «Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки» особистий внесок здобувача становить 20 %.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки та пропозиції роблять певний внесок у розвиток науки кримінального процесу та можуть використовуватися у різних галузях діяльності, а саме в:

- *законотворчій діяльності* – під час удосконалення положень КПК України, які регламентують питання доказування у кримінальному провадженні, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України 20 вересня 2017 р.);

- *правозастосовній діяльності* – в процесі застосування у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки слідчих (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 12 лютого 2018 р.);

- *освітньому процесі* - при проведенні різних видів навчальних занять зі здобувачами вищої освіти Національної академії внутрішніх справ: «Кримінальний процес», «Управління підрозділами досудового розслідування», «Особливі порядки кримінального провадження» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 15 січня 2018 р.);

- *науково-дослідній роботі* - для подальшого дослідження питань даної теми (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 21 вересня 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Робота підготовлена в лабораторії проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ. Основні положення, висновки та рекомендації дисертації доповідалися та були оприлюднені у виступах автора на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства» (Київ, 10–12 грудня 2015 р.); «Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи» (Київ, 27 травня 2016 р.); «Формування правових позицій щодо розслідування міжнародних злочинів» (Київ, 28 жовтня 2016 р.); «Сучасний стан протидії корупції: досвід Чехії, України, Польщі, Словаччини» (Київ, 9–10 травня 2017 р.); «Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики» (Дніпро, 20 жовтня 2017 р.); «Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії» (Київ, 9–10 листопада 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у 13 наукових публікаціях, з яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, дві – в наукових виданнях іншої держави, шести тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях та одних методичних рекомендацій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 249 сторінок (основний текст – 195

сторінок), список використаних джерел складається з 263 найменувань на 30 сторінках та додатки – на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, задачі, методи, об'єкт і предмет дослідження, його методологічну, теоретичну та емпіричну базу, вказано на зв'язок роботи з державними програмами, сформульовано основні теоретичні положення, що обумовлюють наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження проблем доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель» складається з двох підрозділів, в яких охарактеризовано стан наукової розробки проблеми, поняття, зміст доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

У підрозділі 1.1 *«Стан наукової розробленості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель»* проведено аналіз наукових праць, в яких досліджувалися окремі питання доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Встановлено, що у дослідженні В. В. Коряка «Протидія хабарництву у сфері державних закупівель оперативними підрозділами МВС України», С. В. Нагачевського «Оперативно-розшукове виявлення та документування злочинів, вчинених службовими особами у сфері державних закупівель», В. Р. Сливенка «Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель», В. В. Дараги «Протидія злочинам у сфері державних закупівель підрозділами Державної служби боротьби з економічною злочинністю» та «Протидія злочинам у сфері державних закупівель підрозділами Департаменту захисту економіки Національної поліції України», «Оперативно-розшукова протидія злочинам у сфері державних закупівель: проблеми теорії та практики» розкрито оперативно-розшукові аспекти виявлення, оперативного пошуку, взаємодії, документування, розкриття даних злочинів. У дисертації А. М. Меденцева «Розслідування злочинів у сфері державних закупівель» розглянуто окремі елементи криміналістичної характеристики, слідчі ситуації, особливості проведення огляду, допиту, обшуку, експертиз та НСРД під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель. Попри це, у наведених працях не розкривалися особливості доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з проведенням державних закупівель.

З'ясовано, що в низці монографічних праць досліджено окремі питання доказування злочинів, які частково торкаються процедур проведення державних закупівель, зокрема: предмет доказування досліджено О. В. Баганцем, В. М. Ліщенком щодо злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, В. М. Важинським щодо фіктивного підприємництва; проведення допиту, обшуку, огляду документів, судово-бухгалтерської, судово-економічної

експертизи розкрито А. Б. Балонем щодо злочинів, вчинених з використанням службовою особою своїх повноважень, Г. В. Мудрецькою, Р. Л. Степанюком щодо злочинів, пов'язаних з порушенням бюджетного законодавства. Також В. С. Білоусом охарактеризовано встановлення часу, місця та обстановки вчинення злочинів із використанням фіктивних підприємств, а С. С. Кулик, В. В. Негановов дослідили особливості проведення ревізій, інвентаризаційних та інших перевірок фінансово-господарської діяльності у поєднанні зі слідчими та негласними слідчими (розшуковими) діями тощо. На основі вказаного аналізу обґрунтовано, що дані розробки проводилися за кримінальним процесуальним законодавством, яке втратило чинність або/та детально не торкаються специфіки доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель.

Зроблено висновок, що залишаються недослідженими такі питання, як подія, винуватість обвинуваченого, вид і розмір завданої шкоди, обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочину у сфері державних закупівель, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання по таких злочинах, а також підстави внесення відомостей до ЄРДР, проведення слідчих, негласних слідчих (розшукових) дій, інших засобів збирання доказів під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель. Обґрунтовано, що вирішення цих питань сприятиме подоланню практичних проблем під час доказування у кримінальних провадженнях даного виду.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та зміст доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель»* проведено аналіз наукових поглядів щодо концепції інституту доказування у кримінальних провадженнях та обґрунтовано доцільність дотримання у дослідженні концепції доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, яка ґрунтується на положеннях Кримінального процесуального кодексу України – збирання, перевірка та оцінка доказів.

Досліджено внутрішні та зовнішні елементи змісту доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. Ґрунтовно проаналізовано повноваження суб'єктів доказування залежно від ініціативності прийняття рішення щодо збирання доказів: суб'єкти, які уповноважені самостійно приймати рішення або ініціювати питання щодо збирання доказів (слідчий, детектив, прокурор); суб'єкти, які уповноважені ініціювати збирання доказів (потерпілий, підозрюваний, обвинувачений, адвокат, захисник, законний представник); суб'єкти, які уповноважені надавати допомогу у збиранні доказів (спеціаліст, експерт, представники юридичної особи, учасник торгів).

Розділ 2 «Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель» складається з двох підрозділів, в яких обґрунтовано, що обставинами, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, є система обставин, які закріплені кримінальним процесуальним законодавством і підлягають доказуванню з

урахуванням специфіки розслідуваного злочину.

На основі наукових публікацій, судової та слідчої практики автор дотримується концепції, що обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, поділено на: *основні*, які є базовими при встановленні обставин даного злочину та є похідними на початковому етапі розслідування (подія злочину, пов'язаного з проведенням державної закупівлі; винуватість особи у вчиненні злочину даної категорії, форма вини, мотив і мета; вид і розмір шкоди, завданої даними злочинами; обставини, які впливають на ступінь тяжкості цих злочинів); *додаткові*, що характеризують окремий елемент злочину та встановлюються у процесі розслідування (обставини, які характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження; обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, та/або є доходами від такого майна).

У підрозділі 2.1 «Основні обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель» встановлено, що доказування злочинів у сфері державних закупівель полягає у складній багатофункціональній діяльності сторони обвинувачення шляхом пошуку елементів, які в сукупності дають об'єктивну картину про вчинюваний злочин.

Обґрунтовано, що подія злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, охоплюється безпосередніми складами вчинення зазначеної категорії злочинів, до яких відносяться кримінально-протиправні діяння, закріплені ст. ст. 191, 205, 209, 364, 366, 368, 369-2 КК України. Передумовою для встановлення та доказування події злочину є одержання інформації про злочин, шляхом: самостійного виявлення кримінального правопорушення, пов'язаного з проведенням державних закупівель; отримання відповідної заяви чи повідомлення про вчинення злочину.

Встановлено, що визначення психічного ставлення особи до вчинюваного нею злочину, пов'язаного з проведенням державних закупівель, є обов'язковою обставиною, яка потребує доказування, та необхідне для вірної кваліфікації злочинів у сфері державних закупівель (умисний злочин); встановлення суспільної небезпечності особи, яка вчинила злочин, і призначення виду та міри покарання.

Доведено, що шкода, заподіяна злочинами у сфері державних закупівель, передбачених ст.ст. 191, 205, 209, 364 КК України, має кримінально-правове значення з огляду на специфіку складу зазначених злочинів, які мають матеріальний склад. Настання суспільно-небезпечних наслідків, що полягають у безповоротній втраті грошових коштів, виділених на проведення державної закупівлі, є майновою шкодою, яка є обов'язковою обставиною, що підлягає встановленню як ознака складу злочину. Встановлено, що при доказуванні у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з державними закупівлями, у злочинах, передбачених ст.ст. 366, 368, 369-2 КК України, вид і розмір шкоди не

підлягають обов'язковому доказуванню.

Обґрунтовано, що обставинами, які впливають на ступінь тяжкості злочину, пов'язаного з проведенням державних закупівель, і підлягають доказуванню є: вчинення злочину повторно (ст.ст. 191, 205, 209, 368 КК України), за попередньою змовою групою осіб (ст.ст. 191, 209, 368 КК України), організованою групою, у великих та особливо великих розмірах (ст.ст. 191, 209 КК України), спричинення тяжких наслідків (ст.ст. 364, 366 КК України), заподіяння великої матеріальної шкоди державі, банкові, кредитним установам, іншим юридичним особам або громадянам (ст. 205 КК України), поєднане з вимаганням неправомірної вигоди (ст.ст. 368, 369-2 КК України), предметом злочину була неправомірна вигода в значному, великому або особливо великому розмірі, вчинене службовою особою, яка займає відповідальне або особливо відповідальне становище (ст. 368 КК України).

У підрозділі 2.2 «Додаткові обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель» доведено, що обставини, які обтяжують покарання у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, і підлягають доказуванню, частково співпадають з кваліфікуючими ознаками окремих злочинів у даній сфері: вчинення злочину особою повторно або групою осіб за попередньою змовою (ч. 3 ст. 191, ч. 2 ст. 209, ч. 3 ст. 368 КК України); повторно (ч. 2 ст. 205 КК України), тяжкі наслідки, завдані злочином (ч. 2 ст. 364, ч. 2 ст. 366 КК України).

Обставини, які пом'якшують покарання та підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, обґрунтовано класифікувати за такими ознаками: *по-перше*, характерні для всіх проваджень (з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину (особа, причетна до злочину, самостійно повідомляє про вчинення нею такого злочину особисто або у співучасті (11,2 %); вчинення злочину жінкою в стані вагітності (підтвердженням є довідка медичної установи (1,7 %); вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин (за наявності певних обставин особа психологічно не усвідомлювала прийняття нею рішення під час проведення тендеру, ознайомлення з поданими документами тощо (4,5 %); *по-друге*, характерні для проваджень, вчинених у сфері державних закупівель (добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди (таке відшкодування здійснюється до розгляду справи по суті (15,4 %); вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність (такий факт потребує документального підтвердження, у т.ч. свідченнями свідків, результатами НСРД (15,8 %); сприяння особою у виявленні, попередженні чи розкритті злочину (особа, яка притягується до відповідальності, впроваджувалась в злочинну групу або злочинну організацію з метою встановлення факту протиправної діяльності такої групи, організації (0,9 %); *по-третє*, характерні в окремих випадках по досліджуваних провадженнях, які законодавчо не закріплені (виконання умов торгів і відшкодування завданих збитків (4,3 %); особа позитивно характеризується по службі, є учасником бойових дій,

волонтером тощо (9,7 %); вчинений злочин не носить в собі суспільної небезпеки та особа сприяла розслідуванню злочину (14,7 %).

Доведено, що до обставин, які виключають кримінальну відповідальність у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, і підлягають доказуванню, можуть відноситися: можливий психологічний вплив на особу при прийнятті нею рішення (5,6 %), виконання цією особою наказу чи розпорядження, якщо вона не усвідомлювала або не могла усвідомлювати злочинність розпорядчого документа (4,2 %), участь особи у виконанні спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (0,5 %).

Доказування обставин, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, та/або є доходами від такого майна під час проведення державної закупівлі, здійснюється шляхом проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, а саме: надсилання запиту та отримання відомостей в порядку ст. 93 КПК України, їх дослідження (14,5 %), огляд і дослідження документів чи предметів, які одержані в результаті здійснення тимчасово доступу до речей, документів, що становлять комерційну та банківську таємницю (62,5 %), проведення обшуків з метою виявлення та вилучення необхідної документації (89,6 %).

Розділ 3 «Збирання доказів та їх використання у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель» складається з двох підрозділів, в яких розкрито підстави, процесуальний порядок внесення відомостей про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, до ЄРДР, слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії та інші засоби збирання доказів.

У підрозділі 3.1 «Підстави та процесуальний порядок внесення відомостей про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, до Єдиного реєстру досудових розслідувань» визначено, що підстави внесення відомостей до ЄРДР про вчинення злочинів у сфері державних закупівель закріплені законодавчо та полягають у наявності обставин, що можуть свідчити про вчинення цього злочину, тобто відомостей про подію злочину у даній сфері.

З'ясовано, що приводами до початку досудового розслідування злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, є: а) заява, повідомлення (учасника конкурсних торгів (торгів), особи, якій відомо про обставини вчинення злочину, представника громадської організації, юридичної особи тощо – 24,3 %; б) повідомлення державних установ (Державної аудиторської служби України, Антимонопольного комітету, Державної служби фінансового моніторингу, Державної фіскальної служби України), правоохоронних органів (підрозділи захисту економіки Національної поліції України, контррозвідального захисту інтересів держави в сфері економічної безпеки Служби безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідування) – 34,7 %; в) самостійне виявлення слідчим, детективом, прокурором обставин, що можуть свідчити про вчинення цього злочину (78,4 %) з таких джерел, як: відомості, здобуті під час

розслідування іншого кримінального провадження; результати оперативно-розшукової діяльності; аналіз публікацій, розміщених в засобах масової інформації, у т.ч. мережі Інтернет – 7,8 %. Також на основі аналізу діяльності підрозділі НАБУ визначено, що детективи НАБУ, на відміну від слідчого та прокурора, наділені певною специфікою щодо виявлення та в подальшому внесення відомостей до ЄРДР щодо вчинення кримінального правопорушення у сфері державних закупівель, зокрема, самостійне виявлення або перевірка інформації про обставини можливого вчинення кримінального правопорушення, тобто здійснення пошукової діяльності шляхом надання запиту до державної установи про результати перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій, які брали участь у процедурі державних закупівель; аналіз інформаційних баз даних державних установ (про рух коштів і товару, реєстр речових прав, надання довіреностей, про доходи особи чи підприємства); здійснення оперативно-розшукової діяльності; отримання інформації під час конфіденційного співробітництва.

Визначено, що в окремих випадках слідчим, детективом, прокурором вносяться відомості до ЄРДР щодо вчинення злочину в сфері державних закупівель (у т.ч. під впливом громадськості) за відсутності обґрунтованих підстав, які свідчать про безпосередню підготовку або вчинення цього злочину з метою перевірки процесуальними засобами інформації, виявленої під час аналізу відомостей з відкритих Інтернет-ресурсів, повідомлень конфіденційного співробітника чи анонімного повідомлення (47,8 %).

У підрозділі 3.2 «Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, а також інші засоби збирання доказів» досліджено особливості збирання доказів про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, за допомогою таких слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, як обшук, огляд документів, допит, експертиза, аудіо-, відеоконтроль особи й місця, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних систем, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, моніторинг банківських рахунків.

Доведено, що запорукою ефективного збирання доказів у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, є поступовий перехід від негласної до гласної діяльності слідчого, детектива, прокурора. З огляду на це обґрунтовано, що збирання доказів про злочини досліджуваного виду здійснюється таким чином: по-перше, встановлення обставин вчинення злочину, учасників його вчинення, їх зв'язків, місця збереження речових доказів тощо (проведення негласних слідчих (розшукових) дій); по-друге, дослідження доказів (надання запиту, проведення слідчих (розшукових) дій).

Визначено, що аудіо-, відеоконтроль особи й місця (ст.ст. 260, 270 КПК України), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) надає можливість встановити коло учасників злочину, способи вчинення злочину, предмет злочину тощо, а обстеження публічно недоступних місць житла

чи іншого володіння особи сприяє встановленню місцезнаходження документів, предметів, які містять ознаки злочину. Також встановлено, що слідчий та прокурор під час здійснення досудового розслідування злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель, повинен широко використовувати відкриті джерела в глобальній мережі Інтернет, де знаходиться значний обсяг інформації як про установу, яка здійснює державні закупівлі, так і про процедуру проведення тендеру та його учасників. На основі цього, запропоновано порядок дій слідчого під час виявлення та закріплення доказів при проведенні зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 2 ст. 264 КПК України).

Моніторинг банківських рахунків (ст. 269-1 КПК України) – це негласна слідча (розшукова) дія, яка в онлайн режимі надає можливість ініціатору отримувати інформацію про рух коштів, які є об'єктом вчинення злочину. Проведення моніторингу банківських рахунків надає можливість: встановити факт привласнення коштів; рух коштів через фіктивні підприємства; виведення коштів за кордон; запобігти виведенню коштів за кордон (в офшорну зону). Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення негайного повідомлення ініціатора проведення моніторингу банківських рахунків про проведення «сумнівних фінансових операцій» та припинення руху таких коштів у термін до 24 год з метою недопущення їх виведення (фіктивні підприємства, офшорні зони тощо).

Обґрунтовано, що після збирання доказів негласними засобами, якщо вони містять інформацію про предмети, документи, інші речі, які можуть бути використані у доказуванні, необхідно здійснити відшукування, вилучення та закріплення таких доказів гласними засобами при проведенні обшуку, огляду, надання запитів у порядку, передбаченому ст. 93 КПК України, тощо. Встановлено, що інформація про необхідність проведення обшуку під час збирання доказів про злочини, пов'язані з державними закупівлями, може міститися в результатах перевірки аудиторської служби (38,6 %), податкової інспекції (9,4 %), фінансового моніторингу (3,7 %), тимчасового доступу до речей та документів (37,5%), при проведенні зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (38,1 %) та електронних інформаційних систем (14,5 %). Під час проведення обшуку запропоновано практичні рекомендації щодо додаткового проведення вилучення (копіювання) інформації, що міститься в комп'ютерних мережах, системах, і залучення спеціаліста, який має відповідні навички, знання.

Обов'язковою умовою ефективного огляду (дослідження) документів, речей, вилучених під час обшуку у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, є залучення спеціаліста, експерта.

Доведено, що проблемними питаннями під час проведення судових експертиз (оціночно-будівельної, економічної, технічної експертизи документів) як засобів збирання доказів є: відсутність належних матеріалів, направлених на експертизу (32,6 %); неналежне оформлення матеріалів, що підлягають експертному дослідженню (15,4 %); поставка предмета закупки здійснюється закордонним постачальником (14,2 %).

Визначено основні проблеми у кримінальних провадженнях про злочини,

пов'язані з проведенням державних закупівель при застосуванні інших засобів збирання доказів: відсутність законодавчого закріплення процесуальної форми запиту (39,6 %); відсутність відповідальності за ненадання інформації на такий запит (45,8 %); неможливість отримання інформації з-за кордону (15,8 %) тощо.

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовано найбільш суттєві положення, отримані у результаті дисертаційного дослідження, наведено нове вирішення наукового завдання, яке полягало у комплексному вивченні та розробленні пропозицій щодо вдосконалення організаційно-тактичних і правових засад доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, а саме:

1. У процесі дослідження стану наукової розробленості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, визначено, що В. В. Дарага (2014, 2017 та 2018 рр.), В. В. Коряк (2012 р.), А. М. Меденцев (2015 р.), С. В. Нагачевський (2013 р.), В. Р. Сливенко (2013 р.) досліджували оперативно-розшукові та криміналістичні аспекти протидії злочинам у сфері державних закупівель. В окремих монографічних працях фрагментарно досліджено питання доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, зокрема при розкритті таких питань, як привласнення грошових коштів, фіктивне підприємництво, одержання неправомірної вигоди тощо. Натомість, на сьогодні комплексних розробок питань доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, не проводилося. На підставі цього, з метою формування вирішення проблем, що виникають під час доказування досліджуваних злочинів, сформовано необхідність дослідження таких питань, як обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та засоби збирання доказів.

2. Доказування стороною обвинувачення у кримінальному провадженні щодо вчинення протиправного діяння, яке пов'язане з проведенням державних закупівель – процесуальна діяльність органу досудового розслідування, прокурора щодо встановлення обставин, які підлягають доказуванню у даному кримінальному провадженні шляхом швидкого, повного збирання, перевірки та оцінки доказів під час проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та інших засобів.

На основі сталих наукових поглядів змісту доказування визначено, що зміст доказування у кримінальних провадженнях по злочинах, пов'язаних з проведенням державних закупівель, складається з внутрішніх елементів (суб'єкт, предмет (обставини, що вказують на факт вчинення злочину, спосіб (механізм) вчинення злочину, розмір завданої шкоди державі та інші обставини закріплені ст. 91 КПК України) та зовнішніх елементів (збір, одержання, використання доказів).

3. Доказування події кримінального правопорушення, пов'язаного з проведенням державних закупівель, являє собою встановлення прямого умислу

дій особи, які спрямовані на створення умов і вчинення діянь при проведенні процедури державної закупівлі, які підпадають під дію закону про кримінальну відповідальність, з метою отримання матеріальної вигоди у процесі чи/та після виконання договірних відносин.

Доказування винуватості у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, полягає у доведенні прямого умислу вчинення злочину особою (службовою особою органу державної влади чи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності чи фізичною особою-підприємцем).

Доказування обставин виду та розміру шкоди, завданої кримінальним правопорушенням у сфері державних закупівель, є обов'язковою при вчиненні правопорушень, відповідальність за які передбачена ст.ст. 191, 205, 209, 364 КК України.

4. Обставини, які пом'якшують покарання у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, що підлягають доказуванню, закріплено у законі про кримінальну відповідальність, а також інші обставини, які, на переконання сторони обвинувачення, впливають на пом'якшення покарання у даних правопорушеннях.

Обставини, які обтяжують покарання у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, частково співпадають з кваліфікуючими обставинами окремих злочинів у даній сфері (вчинене повторно, групою осіб, спричинило тяжкі наслідки).

Обставинами, які є підставами для закриття кримінального провадження про злочини, вчинені у сфері державних закупівель, можуть бути щире каяття особи і взяття її на поруки колективом підприємства, установи чи організації за вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості (ст. 205, ч. 1 ст. 209 КК України), яке не є корупційним злочином (14,4 %). Закриття кримінального провадження про вчинення іншого злочину у сфері державних закупівель (ст.ст. 191, 209 ч. 2-3, 364, 366, 368, 369-2 КК України), за не реабілітуючими обставинами непередбачено, крім закриття такого провадження у зв'язку із закінченням строків давності чи обвинувачений помер.

5. Підставами для внесення відомостей про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, до Єдиного реєстру досудових розслідувань є наявність достатніх відомостей, які вказують на обґрунтовану можливість вчинення або підготовку до вчинення кримінального правопорушення, що міститься у приводах. Підстави внесення відомостей до ЄРДР про вчинення досліджуваного злочину це ті, що безпосередньо передбачають факт вчинення або підготовки вчинення злочину.

Процесуальний порядок внесення відомостей про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, до Єдиного реєстру досудових розслідувань передбачає: дотримання кримінальних процесуальних норм; вивчення отриманих відомостей, інформацію, що містить обставини можливого вчинення злочину.

6. Збирання доказів під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій полягає в комплексному, системному зборі відомостей про обставини злочину, вчиненого у сфері державної закупівлі: збір і

закріплення інформації, відомостей щодо вчинення злочину негласними засобами (проведення негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, але з максимальною прихованістю по відношенню до інших осіб, які не беруть участь у їх проведенні); збір і закріплення інформації, відомостей щодо вчинення злочину гласними засобами (проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, про проведення яких сторона захисту обізнана).

Іншим засобом збирання доказів при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель є запит. Надано пропозиції щодо закріплення процесуальної форми запиту та відповідальності за ненадання відповіді на такий запит.

7. Надано пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів, які регламентують особливості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, а саме:

Кримінальний процесуальний кодекс України доповнити ст. 93-1 такого змісту:

«Стаття 93-1. Надання запиту. 1. Сторона обвинувачення у формі запиту здійснює витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб завірені копії документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок тощо. 2. Рішення про витребування документів, відомостей оформляється постановою слідчого, детектива, яка погоджується керівником органу досудового розслідування або прокурором. 3. Забороняється витребувати інформацію, відомості, що становлять конфіденційну інформацію, комерційну та банківську таємницю. 4. Виконавець запиту, якому адресовано такий запит, зобов'язаний невідкладно, але не більше ніж протягом десяти робочих днів, надати відповідну інформацію»;

ст. 234 КПК України доповнити ч. 7: «7. Вилучення комп'ютерної техніки, інформації, що міститься на них, здійснюється за участі спеціаліста, експерта»;

ст. 254 КПК України доповнити ч. 4: «4. При наданні доступу до результатів негласних слідчих (розшукових) дій, в порядку статті 290 цього Кодексу, сторона захисту має право зробити копії протоколів і додатків до них, якщо такі відомості не містять державної таємниці.»;

ст. 269-1 КПК України доповнити ч. 4: «4. У разі встановлення проведення операції, яка викликає сумнів у представника банківської установи щодо законності його проведення, по рахунку, який перебуває на контролі, представник банківської установи невідкладно повідомляє про встановлені обставини та припиняє рух фінансових коштів, у термін до 24 год.».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Спусканюк А. Ю. Доказування винуватості особи у вчиненні злочину, пов'язаного з проведенням державних закупівель. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2015. № 2 (35). С. 358-360.

2. Спусканюк А. Ю. Інші засоби збирання доказів у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 2 (37). С. 287-291.

3. Спусканюк А. Ю. Винуватість обвинуваченого у вчиненні злочинів пов'язаних з проведенням державних закупівель даної категорії, форма вини, мотив та мета. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 74-81.

4. Спусканюк А. Ю. Вид і розмір шкоди, завданої злочинами, пов'язаними з проведенням державних закупівель, а також розмір процесуальних витрат. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 4. С. 121-126.

5. Спусканюк А. Ю. Подія злочинів, пов'язаних з проведенням державних закупівель як обставина, що потребує доказуванню. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2018. № 1. С. 59–64.

6. Спусканюк А. Ю. Проблемные вопросы назначения внеплановых выездных ревизий субъектов хозяйственной деятельности при расследовании преступлений в сфере государственных закупок. *Право и закон*. 2018. № 1. С. 40–47 (Кыргызская Республика).

7. Спусканюк А. Ю. Доказування обставини, що обтяжують покарання за вчинення злочинів у сфері державних закупівель. *Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства*: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10–12 груд. 2015 р.). К.: ГО «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 96–98.

8. Спусканюк А. Ю. Проблемні питання тимчасового доступу до речей та документів під час розслідування злочинів, пов'язаних з державними закупівлями. *Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). К.: ГО «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 111–113.

9. Спусканюк А. Ю. Використання зарубіжних фіктивних суб'єктів господарської діяльності у вчиненні злочинів, пов'язаних із державними закупівлями. *Формування правових позицій щодо розслідування міжнародних злочинів*: матер. міжвід. круглого столу (Київ, 28 жовт. 2016 р.). К., 2016. С. 214-215.

10. Спусканюк А. Ю. Способи вчинення корупційних злочинів при здійсненні державних закупівель. *Сучасний стан протидії корупції: досвід Чехії, України, Польщі, Словаччини*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 трав. 2017 р.). К.: НАП України, 2017. С. 56-57.

11. Спусканюк А. Ю. Здобуття відомостей з електронних інформаційних систем як засіб отримання доказів під час досудового розслідування злочинів у сфері державних закупівель. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 83-85.

12. Спусканюк А. Ю. Обставини, які пом'якшують покарання за злочини, вчинені у сфері державних закупівель. *Корупційна злочинність у міжнародному*

вимірі: форми, методи та засоби протидії: матер. Міжнар. круглого столу (Київ, 9–10 листоп. 2017 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 314-317.

13. Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Спусканюк А. Ю. та ін. Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки: метод. рек. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 70 с.

АНОТАЦІЯ

Спусканюк А. Ю. Доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ. – Київ, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню проблем доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. Проведено аналіз стану наукової розробленості доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель. Надано авторське бачення поняття доказування стороною обвинувачення та визначено зміст доказування у кримінальному провадженні про злочин, пов'язаний з проведенням державних закупівель.

Досліджено обставини, які підлягають доказуванню у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель (основні та додаткові). Визначено приводи початку досудового розслідування, а також підстави внесення відомостей до ЄРДР. Охарактеризовано особливості збирання доказів про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, за допомогою слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших засобів.

Загалом, у дисертації вирішено наукове завдання щодо розробки теоретичних засад, правових і практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані з проведенням державних закупівель, сформульовано висновки, пропозиції й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни.

Ключові слова: державні закупівлі, доказування у кримінальних провадженнях, обставини, що підлягають доказуванню, подія злочину, слідча (розшукова) дія як засіб доказування, негласна слідча (розшукова) дія як засіб доказування, слідчий, детектив.

АННОТАЦИЯ

Спусканюк А. Ю. Доказывание в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по

специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел. – Киев, 2018.

Диссертация посвящена комплексному исследованию проблем доказывания в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок. Проведен анализ научной разработанности доказывания в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, обосновано, что сегодня особенности доказывания в уголовных производствах, связанных с проведением государственных закупок, учеными не раскрыты. Предоставлено авторское видение понятия доказывания стороной обвинения в уголовном производстве о преступлении, связанном с проведением государственных закупок. Отмечено, что содержание доказывания в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, состоит из внутренних и внешних элементов.

Обосновано, что обстоятельства, которые подлежат доказыванию в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, можно группировать на: основные обстоятельства (событие преступления, связанного с проведением государственных закупок; виновности лица в совершении преступления данной категории, форма вины, мотив и цель; вид и размер вреда, причиненного этими преступлениями); дополнительные обстоятельства (обстоятельства, которые влияют на степень тяжести данных преступлений, характеризуют личность обвиняемого, обременяют или смягчают наказание, исключают уголовную ответственность или являются основанием для закрытия уголовного производства; обстоятельства, подтверждающие, что деньги, ценности и иное имущество, которые подлежат специальной конфискации, получены в результате совершения преступлений, связанных с проведением государственных закупок и / или являются доходами от такого имущества).

Доказано, что основанием для внесения сведений о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, в ЕРДР является наличие достаточных данных, указывающих на обоснованный факт совершения или подготовки к совершению уголовного преступления, содержащийся в поводе.

Исследованы особенности сбора доказательств о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, с помощью таких следственных (розыскных) действий и негласных следственных (розыскных) действий, как обыск, осмотр документов, допрос, экспертиза, аудио-, видеоконтроль лица и места, снятие информации с транспортных телекоммуникационных сетей, электронных информационных систем, обследование публично недоступных мест, жилища или иного владения лица, мониторинг банковских счетов.

В общем, в диссертации решена научная задача по разработке теоретических основ, правовых и практических рекомендаций, направленных на совершенствование доказывания в уголовных производствах о преступлениях, связанных с проведением государственных закупок, сформулированы выводы, предложения и рекомендации, соответствующие требованиям научной новизны.

Ключевые слова: государственные закупки, доказывание в уголовных производствах, обстоятельства, подлежащие доказыванию, событие преступления, следственное (розыскное) действие как средство доказывания, негласное следственное (розыскное) действие как средство доказывания, следователь, детектив.

SUMMARY

Spuskaniuk A.Yu. Proof in criminal proceedings related to the conducting of public procurement. – *On the rights of the manuscript.*

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; forensic examination; operational search activities. – National Academy of Internal Affairs. – Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to a comprehensive study of issues concerning the evidence in criminal proceedings related to the conducting of public procurement. The analysis of the scientific development of evidence in criminal proceedings related to the conducting of public procurement is given. The author's vision of the proof by the prosecution has been provided and the content of evidence in criminal proceedings related to the conducting of public procurement has been determined.

The circumstances that are subject to proof in criminal proceedings related to the conducting of public procurement (main and additional) are investigated. The commence pre-trial investigation as well as the grounds of its inclusion in the Unified registry of pre-trial investigations are determined. The features of the collection of evidence in crime related to the conducting of public procurement through investigative (search) actions, covert investigative (search) actions and other means are examined.

The dissertation solved a scientific task to develop theoretical foundations, legal and practical recommendations aimed at improving evidence in criminal proceedings on crimes related to public procurement, and the conclusions, propositions and recommendations are formulated.

Keywords: public procurement, proof in criminal proceedings, circumstances that impose a punishment, event of crime, circumstances that affect the degree of severity.